

InformeS

4º trimestre 03 - Número 23

Economía

Mocidade e emprego

Secretaría de apoio técnico: Gabinete económico

Confederación Intersindical Galega

Mocidade e emprego

A todos cambios organizativos da produción que se produciron nas últimas décadas do século XX con graves consecuencias sobre o emprego, temos que lle engadir, en Galiza, a práctica desfeita do sector primario que se produce neste período, sen que os outros sectores fosen capaces de absorber esta man de obra excedentaria. Estes feitos levaron a un medre do desemprego e da precariedade laboral sen precedentes na nosa historia.

Os cambios no modelo de organización da produción e novo modelo do traballo inherente a el, que aos poucos se foi instaurando nas últimas décadas do século XX e no que vai do XXI, xunto a uns cambios legislativos que flexibilizaron as relacións laborais e permitiron crear as condicións onde este novo modelo se puidera desenvolver, xeneralizaron a precariedade laboral.

Quen paga en primeiro lugar as consecuencias desta nova situación é a mocidade, quen accede ao mercado laboral por primeira vez e se topa con esta realidade; pero non podemos esquecer os demais traballadores que perden o seu posto de traballo e que, se atopan outro, é nunhas condicións, en xeral, bastantes peores que as anteriores.

A desfeita do sector primario, non so produciu un aumento do desemprego -e da emigración-, senón que xerou unha nova distribución dos ocupados; o traballo que se crea, sobre todo, desde a última década do século XX é exclusivamente traballo asalariado; o resto das categorías profesionais perden activos:

Ocupados por situación profesional			
	1989	1995	2002
Empresarios e autónomos	345,0	288,1	251,8
Axudas familiares	158,4	99,4	35,4
Asalariados	548,5	561,4	780,8
Outros	7,1	9,0	4,2

Fonte: IGE. Enquisa de Poboación Activa. Dados en millares.

Tanto o número de empresarios e autónomos como o de axudas familiares - ambas as categorías profesionais moi ligadas ao sector primario-, descenden fortemente na década dos 90 (un 27% e un 77,6% respectivamente), mentres os asalariados medran un 42,3% desde o ano 1989 ao 2002.

Prodúcese, polo tanto, un forte cambio estrutural na composición do mercado laboral en Galiza; un forte aumento da taxa de asalarización, que porén non se reflicte, en absoluto, na participación dos asalariados no Produto Interior Bruto tal e como amosamos no cadro seguinte, con datos desde 1995 ata o ano 2000:

PIB. RendaFonte: EPA. IGE						
	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Remuneración asalariados	10.831.966 45,3	11.482.080 45,4	12.027.823 44,8	12.834.492 44,5	13.847.925 44,4	15.096.214 44,9
- Soldos e salarios	8.473.211 35,4	8.982.103 35,5	9.423.921 35,1	10.110.887 35,1	10.894.281 34,9	11.893.679 35,4
- Cotizacións sociais	2.358.755 9,8	2.499.977 10,7	2.603.902 9,7	2.723.605 9,4	2.953.644 9,4	3.202.535 9,5
Excedente bruto de explotación	10.708.867 44,8	11.297.202 44,7	12.135.607 45,2	12.933.862 44,9	13.874.051 44,5	14.823.623 44,1
Impostos netos sobre a produción	2.360.937 9,8	2.493.395 9,8	2.682.175 9,9	3.020.911 10,4	3.431.437 11,0	3.677.500 10,9
PIB	23.901.770	25.272.677	26.845.605	28.789.265	31.153.413	33.597.337

Fonte: IGE. Contas económicas. Serie 1995-2002

Desde o ano 1995 ata o ano 2000, en Galiza prodúcese un incremento constante do número de asalariados como apuntábase anteriormente; concretamente aumentan un 39,% (pásase de 561.400 que había en 1995 a 780.800 no ano 2000), mentres descende o número de empresarios; porén, a remuneración dos asalariados sobre o total do PIB, é dicir, o peso do factor traballo sobre a renda do país, non só non aumenta senón que incluso diminúe; en 1995 era o 45,3% e no ano 2000 descende a un 44,9%, catro décimas menos; é dicir un 40% máis de asalariados reparten a mesma proporción de “pastel”.

Este dato é suficientemente clarificador das condicións laborais destes novos asalariados, da calidade destes novos postos de traballo, sobre todo das condicións salariais que é o que se reflicte no cadro anterior, que como veremos máis adiante, son consecuencia, fundamentalmente, dos tipos de contratos que se están utilizando.

Case que podemos afirmar que neste momento hai dous tipos de asalariados, os que teñen máis antigüidade no mercado laboral, con contratos indefinidos e unha condicións laborais, comparativamente, relativamente boas; e o resto, tanto os que se incorporaron por primeira vez como os que xa traballaran antes pero que atoparon un novo emprego nos últimos anos, onde prima a temporalidade e os baixos salarios.

Neste contexto, os máis afectados, deste segundo grupo, polo desemprego e a precariedade son os mozos e mozas novas, e as mulleres en xeral. Se ademais de ser mozo lle sumamos carencias educativas, teñen moitas máis probabilidades de estar desempregados ou traballando en sectores pouco produtivos e en situación precaria.

1 Desemprego

En Galiza o problema é máis grave, no senso de que convive esta situación de medre da precariedade laboral xeral con altas taxas de paro. A taxa de paro xeral en Galiza supera en máis de 1 punto a media estatal e en máis de 5 puntos a media da Unión Europea; altas taxas de desemprego que afectan fundamentalmente o colectivo máis novo. A seguir, amosamos a evolución máis recente destes datos:

Evolución das taxas de paro por grupos de idade					
1980	19,7	19,7	4,2	1,0	6,1
1990	23,1	27,7	11,6	3,6	12,3
1996	41,2	39,1	17,5	6,5	18,7
2002*	28,1	23,9	11,6	5,0	12,2
* Os datos do 2002 reflicten a nova definición de parado (regulamento 1897/2000 da CE).					

Fonte: IGE. Enquisa de Poboación Activa.

O 12,2% dos activos galegos estiveron parados no ano 2002, o dobre que no ano 1980 e en termos semellantes a 1990. Mais o desemprego non afecta por igual a todos os grupos de idade. Os datos do desemprego entre a mocidade son alarmantes; en todos anos, e seguindo a mesma tendencia que a taxa media, o paro xuvenil duplica a media do paro en Galiza.

Esta situación aínda é máis grave entre as mozas que entre os mozos, xa que estas, salvo no grupo de menos e máis idade, duplican as taxas de paro masculinas (a taxa de paro das mulleres entre 20 e 24 anos é do 33,8% o dobre que a dos homes da mesma idade, que é do 16,6%).

Estas altas taxas de desemprego entre a mocidade denotan un grave problema de falla de postos de traballo, xa que a mocidade en xeral conta cuns niveis de formación superiores ao resto da poboación, e iso é un dos factores que máis inflúen á hora de atopar un posto de traballo tal e como se ve nos dados do seguinte cadro:

Taxas de ocupación por nivel de formación. Galiza					
	Analfabetos	Estudios primarios	Educación sec. 1º etapa ⁽¹⁾	Educación sec. 2º etapa ⁽²⁾	Educación superior
2000	6,2	31,9	56,9	45,8	66,1
2001	4,2	31,1	58,4	46,6	68,2
2002	3,1	28,7	58,9	49,4	69,7

Non hai datos anteriores ao ano 2000 debido a nova clasificación nacional de educación (CNED-2000).
(1) Inclúe a formación e inserción laboral correspondente.
(2) Inclúe a formación e inserción laboral correspondente con ou sen título de estados secundarios de 2ª etapa.

Fonte: IGE. Enquisa de Poboación Activa

Existe unha clara progresión ascendente entre nivel de estudos e nivel de ocupación. Aínda que é certo que non é suficiente os anos de estudio e as credenciais educativas, xa que outros factores como a experiencia laboral, adecuación entre formación e ofertas laborais..., pesan para atopar un emprego; o que si queda de manifesto, polos datos da táboa anterior, é que existe unha clara correlación entre nivel de estudos e taxa de ocupación, correspondéndose as taxas máis altas cos niveis de maior nivel formativo.

Se a mocidade galega ten uns niveis de estudio relativamente altos, non parece ser este o principal motivo das altas taxas de paro, senón porque a demanda de emprego é moi superior á oferta.

Este desfase entre oferta e demanda soluciónase en parte coa emigración (como veremos máis adiante), senón as taxas de paro serían aínda superiores.

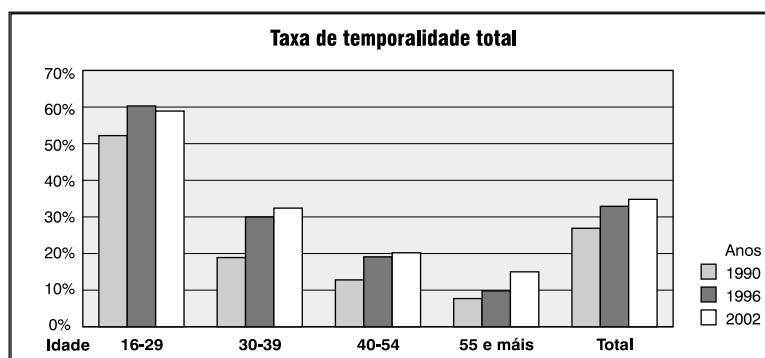
2

Temporalidade

A estas altas taxas de desemprego temos que engadir, os altos niveis de temporalidade que padecen os que son capaces de acceder a un posto de traballo. Os últimos datos que dispomos son os seguintes:

Taxa de temporalidade por grupos de idade en Galiza :									
	Total			Homes			Mulleres		
Anos	1990	1996	2002	1990	1996	2002	1990	1996	2002
16-29	52,2	60,3	58,9	53,3	62,1	57,8	50,2	57,2	60,6
30-39	18,9	30	32,4	19	32,5	28,6	18,8	25,7	38
40-54	12,8	19,1	20,2	12,3	20,1	20,2	14,8	16,8	20,1
55 e máis	7,7	9,8	15	6,4	9,9	15,3	11,6	9,5	14,6
Total	26,9	32,9	34,8	25,9	33,6	32,9	29,4	31,5	37,9

Fonte: INE. Enquisa de Poboación Activa (EPA).

En Galiza traballan un alto número do asalariados con contrato temporal, no ano 2002 a media estaba en torno ao 35% -4 puntos por riba da media estatal e 21 puntos por riba da media comunitaria-; desde o ano 1990, medrou en preto de 8 puntos porcentuais.

O nivel medio de eventualidade alcanza taxas intolerábeis en todos os grupos de idade; incluso a taxa máis baixa que afecta aos maiores de 55 é excesivamente elevada e duplicouse desde o ano 1990. Mais entre a mocidade o nivel de temporalidade no emprego é alarmante:

- No ano 2002 o 58,9% dos asalariados galegos con menos de 30 anos tiñan un contrato temporal, 6,7 puntos máis que en 1990.
- O 32,4% dos asalariados galegos entre 30 e 40 anos teñen contrato temporal, 13,5 puntos máis que en 1990.
- No caso das mulleres, as cifras aínda son máis alarmantes:
 - 60,6% das menores de 30 anos con contrato temporal, 10,4 puntos máis que en 1990.
 - 38% de entre 30 e 40 anos teñen, así mesmo, un contrato temporal, 20 puntos máis que en 1990.

A partir desta idade as taxas seguen sendo elevadas pero xa por debaixo da media. Hai unha clara relación entre menor idade e maior temporalidade; a medida que aumenta a idade dos traballadores descenden os niveis de temporalidade.

Contribúen a clarificar os datos anteriores a distribución dos contratos por idades segundo modalidade de contratación asinados en Galiza no ano 2002:

Contratos por idade (ano 2002)						
Idade	menos de 25 anos	25 a 29 anos	30 a 39 anos	40 a 44 anos	máis de 45 anos	Total
Duración temporal	207.203	152.597	162.804	55.685	79.049	657.338
- Por obra ou servizo determinado	75.426	60.633	70.577	24.979	37.158	268.773
- Eventual por circunstancias da produción	94.040	62.987	61.526	19.002	25.280	262.835
- Interinidade	13.599	16.151	18.078	6.601	6.669	61.098
- Temporal para minusválidos	81	80	154	55	95	465
- Substitución por xubilación aos 64 anos	4	7	20	4	9	44
- Prácticas	3.880	2.176	278	12	8	6.354
- Formación (lei 63/97)	13.442	294	450	226	430	14.842
- Temporal de inserción	1.293	1.417	825	330	919	4.784
- Xubilación parcial	0	0	0	0	429	429
- Outros	5.438	8.852	10.896	4.476	8.052	37.714
Duración indefinida	5.830	6.937	8.507	2.761	7.156	31.191
- Indefinidos ordinarios	2.562	3.277	5.930	2.050	2.667	16.486
- Indefinidos lei 63/97	3.013	3.425	2.401	645	4.359	13.843
- Minusválidos	34	70	127	56	126	413
- Relevo	221	165	49	10	4	449
Total contratos	213.033	159.534	171.311	58.446	86.205	688.529

Fonte: Elaboración propia a partir dos datos publicados polo INEM.

Do total dos contratos iniciais asinados no ano 2002 a porcentaxe de indefinidos foi moi baixa; soamente o 4,5% tiveron esta duración; pero entre a mocidade a proporción aínda é menor. Os menores de 25 anos asinaron o 30,5% dos total dos novos contratos no ano 2002 e só o 2,7% tiñan carácter indefinido. Entre os de 25 a 29 anos elévase ao 4,3% os de carácter indefinido. Os menores de 29 anos asinaron o 54,7% do total dos contratos temporais.

A esta elevada temporalidade no emprego temos que lle sumar o agravio derivado da escasa duración dos contratos. Para o ano 2002, o 23,4% dos contratos tiveron unha duración inferior ao mes, e un 51,5% inferior aos 6 meses, o que deixa fóra das prestacións por desemprego, se non encadean un contrato con outro, á maioría dos traballadores temporais do noso país.

3

Baixos salarios

Á inseguridade que supón a incerteza de non ter estabilidade laboral temos que lle engadir as baixas remuneracións que en xeral acompañan a este tipo de contratos.

Para o ano 1995, último dato oficial publicado ao respecto, as medias salariais segundo tipo de contrato, sexo, hora e ano en euros eran as seguintes:

Ganancia por hora e ano e tipo de contrato			
	Total	Duración indefinida	Duración temporal
Total	8,08	9,59	4,35
Homes	8,61	10,21	4,52
Mulleres	6,19	7,29	3,76

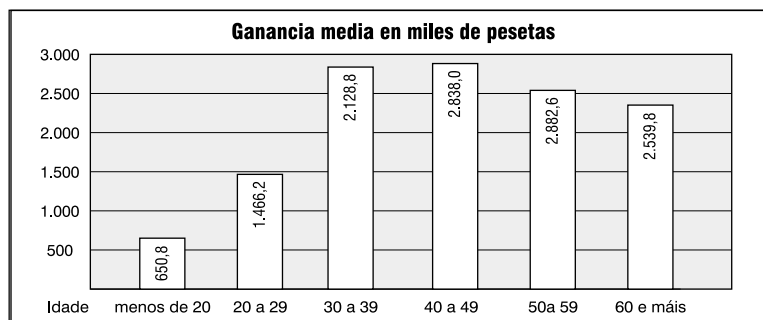
Fonte: INE. Enquisa de estrutura salarial. Ano 1995.

As diferenzas segundo tipo de contrato son alarmantes; no caso de Galiza os asalariados cun contrato temporal cobran de media o 45,3% dos seus homólogos con contrato indefinido, menos da metade. Así mesmo, o cadro anterior tamén pon de manifesto as fortes diferenzas salariais existentes entre os dous sexos en Galiza; as mulleres cobran de media un 28% menos que os homes. Unha muller cun contrato temporal en Galiza cobra á hora un 53,4% menos que a media por hora en Galiza.

O feito de afectaren os contratos temporais fundamentalmente á mocidade -e á muller en xeral-, e teren estes unha remuneración moi inferior aos indefinidos, explica que se dean as fortes diferenzas salariais por grupos de idade que se producen en Galiza.

Ganancia por traballador e ano en Galiza segundo idade			
Idade	Ganancia media	Idade	Ganancia media
Menos de 20	3,91	De 40 a 49	17,05
De 20 a 29	8,81	De 50 a 59	17,32
De 30 a 39	12,79	60 e máis	15,26
Total			14,13
<i>Dados en miles de euros</i>			

Fonte: INE. Enquisa de estrutura salarial. Ano 1995

Fonte: INE. Enquisa de estrutura salarial. Ano 1995

Un traballador con menos de 20 anos en Galiza gaña un 72,4% menos que a media dos traballadores galegos; no seguinte grupo de idade, entre 20 e 30 anos o salario equivale o 62,3% da media, é dicir, un 38% menos. Incluso os traballadores de entre 30 e 40 anos teñen unhas remuneracións un 10% inferiores á media.

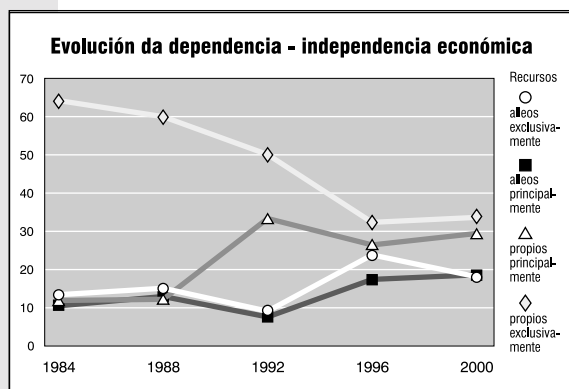
A partir dos 40 anos e ata os 60, as ganancias superan á media para a partir de aquí reducirse novamente en torno a ela.

4 Consecuencias

A xeito de resumo podemos afirmar que existe unha clara relación entre mocidade e precariedade laboral e polo tanto salarial. Esta situación trae consecuencias sociais moi importantes entre as que destacaríamos: dependencia económica, emigración, baixo índice de natalidade, desertización do rural galego, ...

4.1 Dependencia económica

No cadro seguinte amósase a evolución da dependencia-independencia da poboación de entre 25 e 29 anos no Estado Español (non existen datos específicos para Galiza pero as diferenzas non son moi grandes) desde o ano 1984 ata o 2000.

Evolución da dependencia-independencia económica					
	1984	1988	1992	1996	2000
Recursos alleos exclusivamente	13,4	15,1	9,1	23,8	18,1
Recursos alleos principalmente	10,5	12,9	7,6	17,4	18,6
Recursos propios principalmente	11,9	12,2	33,3	26,4	29,4
Recursos propios exclusivamente	64,1	59,9	50	32,3	33,6
<i>Datos de poboación de entre 25 a 29 anos</i>					

Fonte: INJUVE. Informe 'Juventud en España' para cada ano.

Só o 33,6% da mocidade de entre 25 e 29 anos vivía dos seus propios recursos no ano 2000, co agravante de que a situación vén empeorando desde o ano 1984; neste ano a porcentaxe de mozos que vivían dos seus propios recursos era do 64,1%, no ano 2000 case a metade.

Un 37% dependen exclusiva ou principalmente de recursos alleos. E o 66,1% ten algún tipo de dependencia allea, en idade onde os estudos xa están na maioría dos casos rematados.

O grave momento polo que se está pasando, temos que lle engadir as escasas posibilidades de mellorar nun futuro. De non ter presente a non ter futuro, é se cadra o máis grave da nosa mocidade actual.

Esta falta de recursos obriga a xente nova a atrasar idade de emanciparse. Segundo un estudio do CES estatal, no último cuarto do século XX pasouse dun 44 a un 33% a proporción de emancipados de entre 20 a 34 anos. As diferenzas por idade son moi grandes; do grupo de entre 25 a 29 anos en 1977 máis da metade estaban emancipados, en 2001 menos dun terzo; pero se cadra o aínda máis grave é o dos de entre 30 e 34 anos que se reduciu, neste período 10 puntos o número de emancipados.

Emigración

A escaseza de postos de traballo e a mala calidade dos poucos existentes, obriga a moitos mozos e mozas en Galiza a emigrar; o que por outro lado axuda a rebaixar as cifras de desemprego, senón os datos serían aínda máis alarmantes.

A emigración ten nas últimas décadas do século XX unha connotación distinta; é maioritariamente xente formada a que emigra e a emigración é sobre todo a outra comunidade autónoma dentro do Estado Español, reducíndose a emigración a Europa, basicamente nas estatísticas, xa que na práctica é ben coñecida a marcha de titulados traballar a Portugal, Reino Unido...

Só no ano 2001, último con datos publicados, marcharon de Galiza cara a outras comunidades 16.028 persoas, coas características por idades que amosamos a continuación:

Emigración a outras comunidades			
Idade	Homes	Mulleres	Total
< 16 anos	1.016	928	1.944
16 – 24	1.826	1.863	3.689
25 – 34	2.928	2.618	5.546
35 – 44	1.401	1.036	2.437
45 – 54	579	458	1.037
55 – 64	316	248	564
65 e máis	306	505	811
Total	8.372	7.656	16.028

Fonte: IGE. Estatísticas de variacións residenciais. Ano 2001.

Aínda que en valores absolutos pode non parecer unha cifra excesivamente elevada, se a comparamos co número de nacementos rexistrados nese mesmo anos, 19.251, a cifra ten outra magnitude; case marchan tantos como nacen e marcha fundamentalmente xente nova.

Vemos que a emigración segue sendo importante e moi centrada -como é lóxico, ao ser a busca de emprego a principal causa- na xente nova. Concretamente neste ano, o 69,7% dos que abandonaron Galiza tiñan menos de 35 anos, sendo o colectivo máis numeroso o de entre 25 a 34 anos. Este proceso migratorio vén en aumento desde os anos 90.

Caída da natalidade

A precariedade no emprego impón o cupo de fillos a ter. Como consecuencia inmediata do anterior é o atraso na idade de emanciparse e polo tanto de que os mozos e as mozas vivan en parella, polo que decrecen os fillos que nacen e as expectativas de telos.

Aínda que descendese o desexo do número de fillos a ter, o certo é que o que prima é a imposición polas duras condicións materiais que padece a xente nova e as nulas expectativas de que estas melloren co tempo.

Fecundidade				
	1976	1986	1996	2001
Taxa bruta de natalidade	16,13	9,06	6,78	7,08
Taxa de fecundidade xeral	67,30	41,32	27,23	28,36
Idade media á maternidade.	27,9	27,4	29,4	30,6

Fonte: IGE. Indicadores demográficos.

A caída dos índices de fecundidade é impresionante; o número de nacementos por cada 1000 habitantes descendeu case 10 puntos en Galiza desde o ano 1976.

No que respecta á taxa de fecundidade xeral, é dicir, o número de nacementos por cada 1000 mulleres en idade fértil, o descenso aínda é máis alarmante: en 1976 de cada 1.000 mulleres en idade de ter fillos, 67% tiñan fillos; en 2001 só o 28,3%.

Cando se lle pregunta á xente o por que non ten fillos ou non ten máis fillos, en todas as enquisas aparecen os problemas relacionados co mercado laboral en primeiro lugar, ben sexan pola situación de paro, por medo a perder o emprego, polos baixos ingresos... Cómpre, xa que logo, atallar con urxencia esta situación de deterioración laboral, xa que as consecuencias sociais a medio e longo prazo poden ser irremediábeis.

4.4 Desertización e envellecemento do rural galego

Outra consecuencia da situación laboral galega son os desequilibrios territoriais que se veñen producindo e que nos últimos anos se están agudizando. A falla de postos de traballo, que denunciábase ao principio, é máis acusada nalgúns zonas de Galiza que noutras; a Galiza interior, sobre todo das provincias de Lugo e Ourense é onde este problema se padece con maior virulencia, aínda que non o reflectan as taxas de paro xa que, como vén ocorrendo historicamente, se solventa coa emigración.

A desfeita do sector agro-gandeiro, sen unha alternativa a esta man de obra excedentaria do mesmo, obrigou e obriga a emigrar a xeracións enteiras. Aínda hoxe son moi numerosas as persoas que se desprazan nestas dúas provincias, tanto dentro das mesmas cara a núcleos de poboación maiores, como a outras provincias ou comunidades, sobre todo de xente moza.

A emigración, por un lado, fundamentalmente de xente nova, e a caída da natalidade por outro, –en parte consecuencia do anterior–, leva a un forte despoboamento e a un forte avellentamento da poboación que permanece nas provincias luguesa e ourensá.

No que atinxe á natalidade, dicíamos no apartado anterior que en Galiza no ano 2001 se produciron 7 nacementos por cada 1.000 habitantes; no caso de Lugo e Ourense só 5. Estes feitos fan que hoxe en día estas dúas provincias somente acollan o 25% dos galegos: un 13,2% en Lugo e un 12,2% en Ourense; hai 20 anos acollían o 14,4% e 15,3% respectivamente. Ao problema da escasa poboación únese o elevado envellecemento da mesma. No cadro seguinte reflíctese esta afirmación:

Estrutura porcentual da poboación por idades									
Idade	1975			1991			2002		
	< 30	30-65	+ de 65	<30	30-65	+ de 65	< 30	30-65	+ de 65
Galiza	45,8	41,7	12,4	40,8	42,8	16,3	33,0	45,7	21,2
A Coruña	46,8	41,5	11,6	41,4	43,5	15,0	40,8	39,1	19,9
Lugo	39,2	44,3	16,3	41,5	37,3	22,5	35,1	37,2	27,6
Ourense	41,3	44,1	14,5	34,9	43,0	22,0	28,6	43,5	27,8
Pontevedra	50,2	39,2	10,5	45,1	41,6	13,2	36,3	46,0	17,6

Fonte: IGE. Padrón.

Aínda que en todas as provincias medrou fortemente a poboación con máis de 65 anos e descendeu a de menos de 30 desde o ano 1975 que se reflicte no cadro anterior, o efecto produciuse con máis intensidade nas dúas provincias máis do interior. De media medrou 8 puntos en Galiza o peso da poboación con máis de 65 anos pero en Lugo 11 puntos e en Ourense 13.

Hoxe, o peso da poboación con máis de 65 anos en Galicia está en torno ó 21%: os de menos de 30 anos no 33%, pero nas dúas provincias máis orientais o peso dos maiores de 65 anos é do 27%.